

Referatet vedtas på møtet 14. februar 2023

[Per Osen](#)¹, komiteleder

Møte nr: 2022-2

Dato: 19. september 2022.

Sted: Møllergata 39

Deltagere / seksjoner representert:

[Thomas Hirsch](#)², HG/PG/SG

[Jarle Mathisen](#)³, Seilfly

[Arild Solbakken](#)⁴, Ballong

[Stig Børrestuen](#)⁵, Motorfly

[Per Osen](#)⁶, komiteleder

[Jostein Tangen](#)⁷ NLF administrasjon

[Torkell Sætervadet](#)⁸ NLF administrasjon

Forfall: Modellfly, Fallsjerm, Mikrofly

Kopi:

[John Eirik Laupsa](#)⁹, Generalsekretær

---

1 <https://doc.nlf.no/display/~5836494>

2 <https://doc.nlf.no/display/~7627779>

3 <https://doc.nlf.no/display/~7885293>

4 <https://doc.nlf.no/display/~7880928>

5 <https://doc.nlf.no/display/~7902390>

6 <https://doc.nlf.no/display/~5836494>

7 <https://doc.nlf.no/display/~425529>

8 <https://doc.nlf.no/display/~7623313>

9 <https://doc.nlf.no/display/~7897818>

Administrativt:

- Møtet ble satt kl 18:00.
- Innkallingen ble godkjent.
- Referent: Komitelederen med assistanse fra [Jostein Tangen](#)¹⁰ vil skrive utkast til referat, hvoretter utvalgte møtedeltakere vil fylle inn med informasjon på sine saksområder.
- Luftromskomiteens referater og saksdokumenter ligger [her](#)¹¹. Her skal komitemedlemmene ha tilgang gjennom sin min-idrett bruker. Ved problemer, ta kontakt med [Jostein Tangen](#)¹².
- Lars Rune Bjørnevik har valgt å gå ut av Luftromskomiteen. Vi takker Lars Rune for innsatsen!

Gjennomgang av saker:

Ref. 10-siders [presentasjon/saksunderlag](#)¹³ fra [Jostein Tangen](#)¹⁴.

---

¹⁰ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

¹¹ <https://idrettsforbundet.sharepoint.com/:f/s/SF37AnleggogLuftrom/EpMTSZsncJpHmjJ3AUntk4gBbzlb2zmkD0oL-yvFCZ3aAQ?e=8qfEiE>

¹² <https://doc.nlf.no/display/~425529>

¹³ https://idrettsforbundet.sharepoint.com/:p:/r/sites/SF37AnleggogLuftrom/_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7BFE6B73F3-6E76-428C-91E3-F8A20364537E%7D&file=M%C3%B8te%20202202.pptx&action=edit&mobileredirect=true

¹⁴ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

1 Godkjenning av referat fra møte 2202-1

Referat fra forrige møte (2022-1, 28. februar 2022) ble godkjent uten kommentarer.

2 Luftrom i Oslo-området

Jostein Tangen¹⁵ informerte:

a. Mulig revisjon av Oslo TMA (HOPE prosjektet)

Jostein Tangen¹⁶ redegjorde.

- Avinor Flysikring sier de ikke har ressurser til å se på dette før tidligst 2025
- Strider mot den nye luftromsforskriften som sier at kontrollert luftrom ikke skal være større enn nødvendig
- NLF vil anmode Samferdselsdepartementet om å pålegge Avinor Flysikring å revidere Oslo TMA slik luftromsforskriften krever.

NLF har hatt møte med har hatt møte med Avinor Flysikring og fått presentert utkast til en redusert versjon av Oslo TMA. Ref figurer i sak 3 c). Selv om TMA reduseres noe i omfang, vil det fortsatt være behov for luftsportsområder i randsonen, men disse vil trolig ha en annen utstrekning enn de vi kjenner i dag. s

Komiteen ber NLF ADM om å ta kontakt med samferdselsdepartementet og Avinor, og argumentere med at luftsportsområdene blir definert inn i den nye TMA, og slik at disse nye luftsportsområdene blir gyldige samtidig med ny TMA. Passe på at det ikke blir innført transponderkrav i revidert avtale om bruk av områdene.

b. Restriksjonsområde Taraldrud.

Jostein Tangen¹⁷ redegjorde for dialog med dialog med NN i Avinor: (og Helikoptertjenesten ved Gunnar Arnekleiv?)

- Liten horisontal utstrekning
- Fra bakken og opp til TMA
- Avtale om flyging med varmluftballong i området

---

¹⁵ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

¹⁶ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

¹⁷ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

3 Fremtidige luftsportsområder

Jostein Tangen¹⁸ informerte:

a. Revisjon/ nye Luftsportsområder rundt Notodden

Luftromssituasjonen i vestre deler av Farris TMA og rundt Notodden (ENNO) er fortsatt krevende for seilfly og HG/PG, da Farris TMA er utvidet vestover, med gulv på 5500ft = tak av ENNO TIZ.

Dette er hovedsakelig på grunn av kommersiell flyskole på Notodden, som trener på IFR innflyginger. I området rundt Notodden er mye høyt terreng, og det er for det meste ikke trygt å fly med en høydebegrensing på 5500FT. Seilfly er derfor avhengig av å få klarering til å fly i Farris TMA. For HG/PG i samme området er situasjonen ytterligere vanskelig da de ikke har flyradio eller transponder.

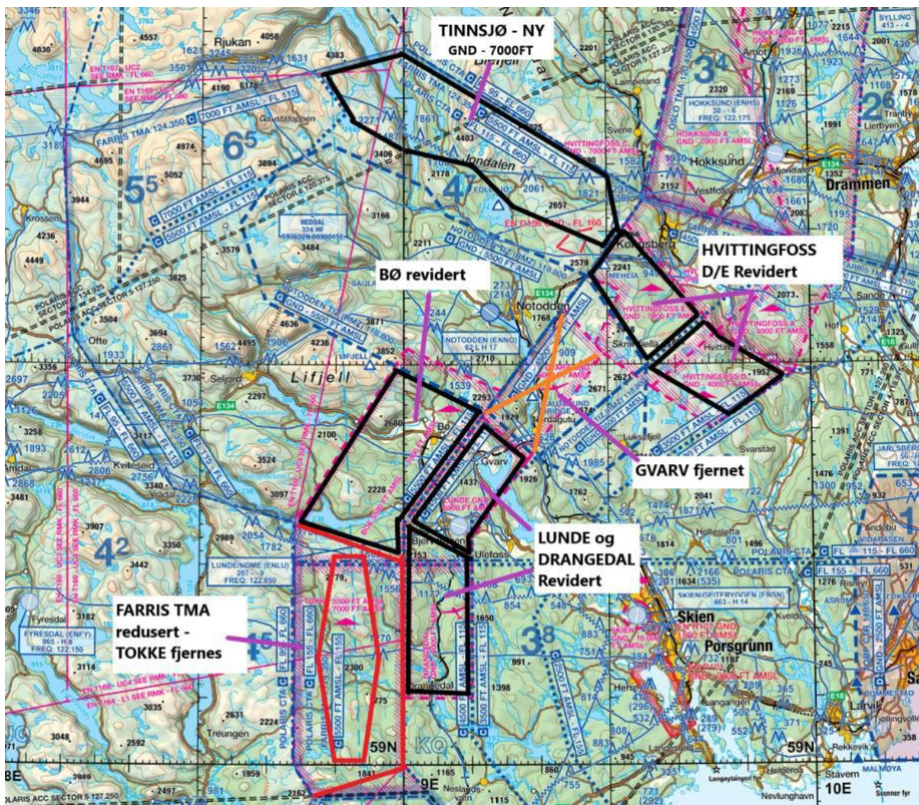
Følgende endringer av luftsportsområder er innført (evt i planlegging???) kan du sjekke/bekreft/korrigere det som er beskrevet i punktlista nedenfor ??)

- Ny "Tinnsjø". Her har vi fått et område GND-7000FT, dvs. både i G og C klasse luftrom. (Kommentar: Hva er hensikten med å definere dette lavere enn 5500FT = TMA gulv?)
- BØ er revidert
- Lunde og Drangedal er revidert
- Gvarv er fjernet
- Hvitvingfoss "D" og "E" er revidert
- Tokke er fjernes

Jens Petter Duestad, Aviunor Flysikring, har sagt seg villig til å bistå de lokale miljøene for å finne best mulige løsninger innenfor de gitte rammer

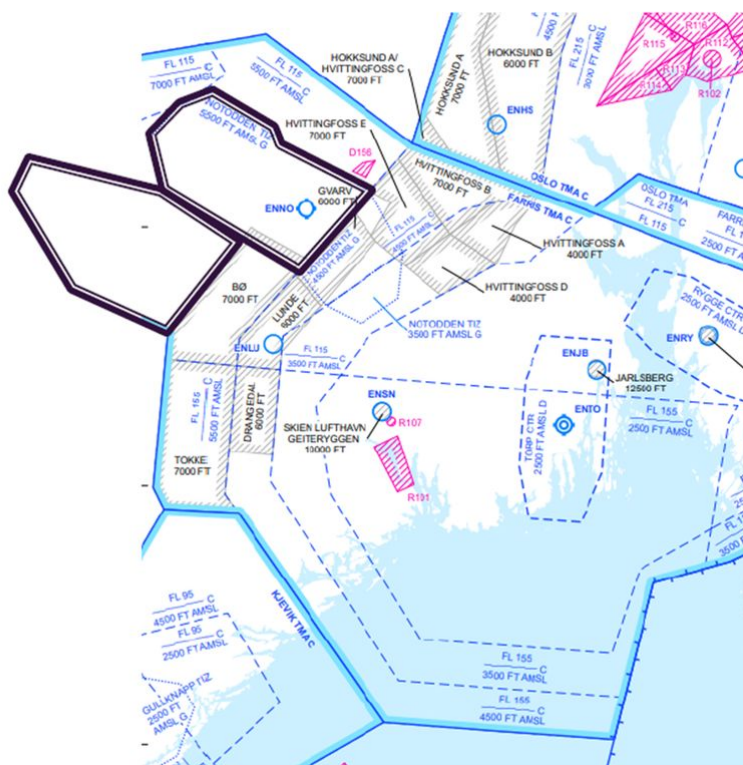
---

¹⁸ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

Avinor flysikring har foreslått at det kan opprettes områder for luftsport (trolig fareområder) i luftrommet rett over den delen av Notodden TIZ som ligger i den nye delen av Farris TMA (OS32). De har også antydnet at det kan være mulig å opprette et område for luftsport sør vest av Notodden TIZ.

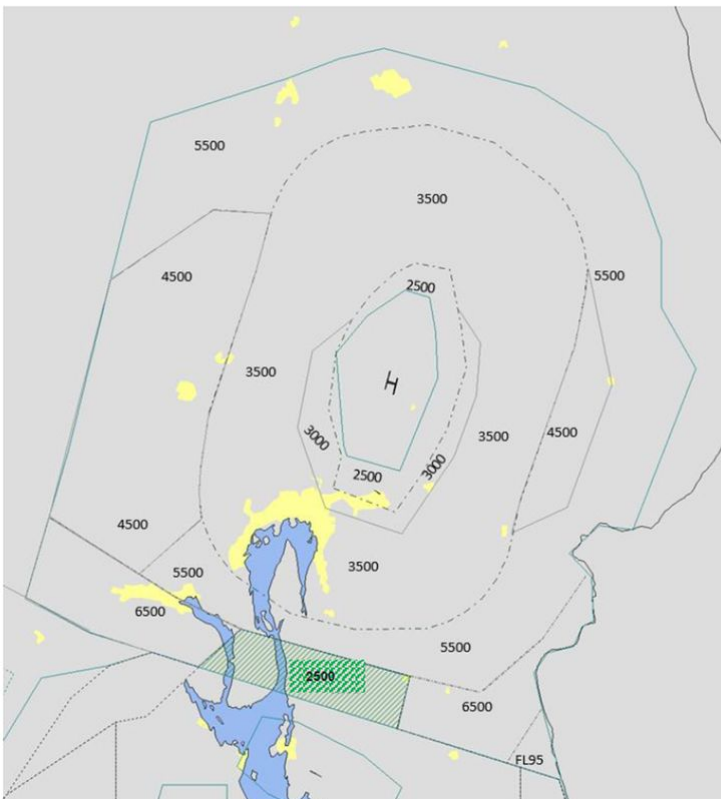
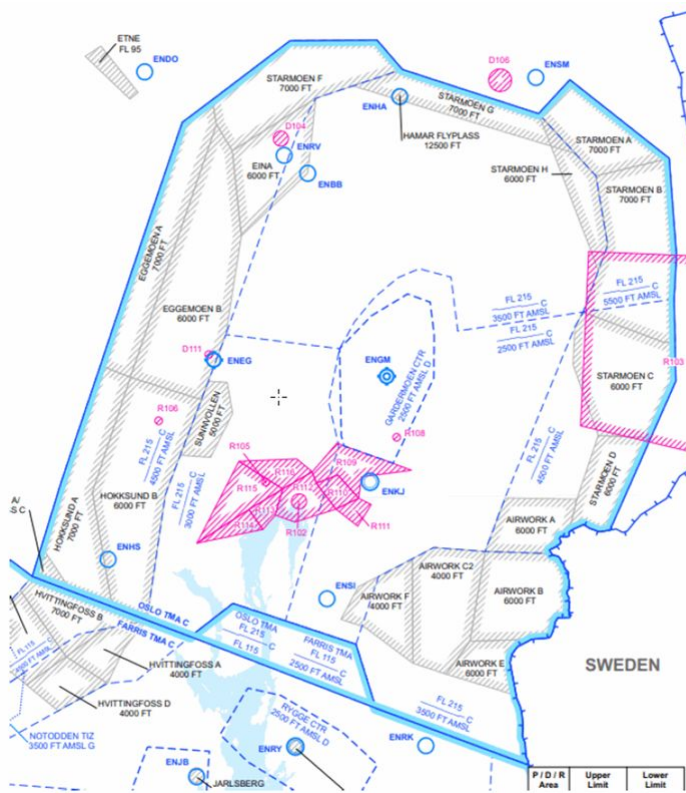

b. Nye «Airwork»-bokser på Østlandet

- Fareområder i Oslo TMA
- Ingen lettelsers på utstyrskrav (Transponder)
- IFR-trafikk ledes rundt når områdene er aktive
- Publisere områder i AIP ENR 5.5 med samme horisontale utstrekning

c. Luftsportsområder i randsonen av Oslo TMA

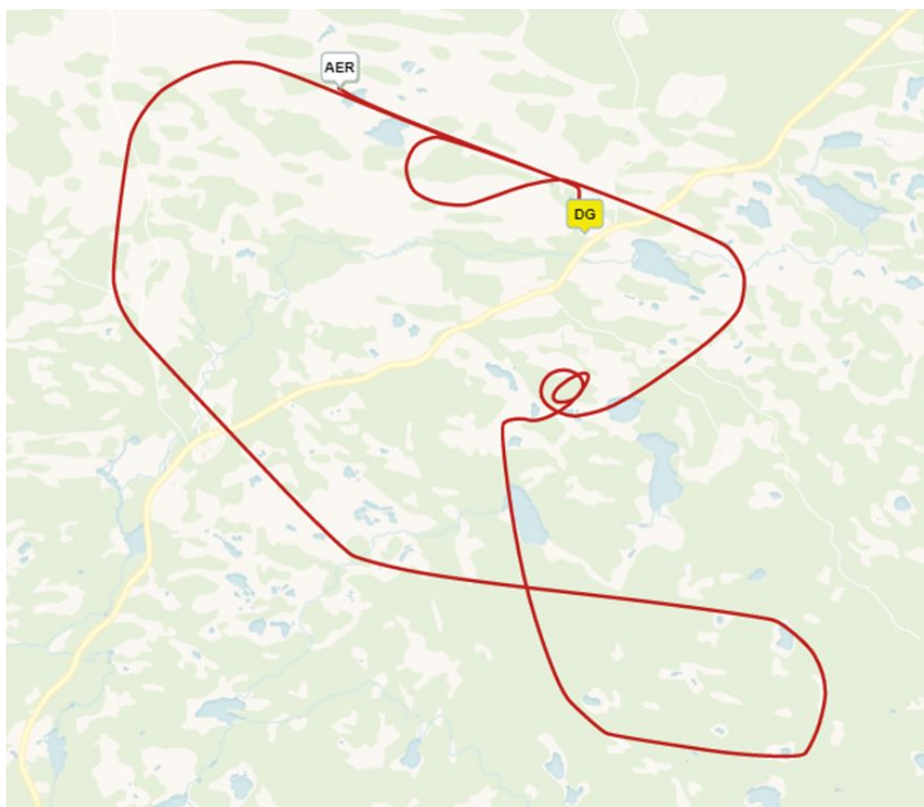
4 Synlighet av luftsportsutøvere (Open Glider Network, Flarm, ADS-B)

[Jostein Tangen](#)¹⁹ informerte.

- Open Glider Network (OGN)
- Utnytte Flarm i dagens seilfly
- Bruke billige ADS-B sendere for alle aktiviteter
- Sikkerhetsgevinst
- "Døråpner" til kontrollert luftrom

¹⁹ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

Jostein Tangen²⁰ har bestilt 10 bakkestasjoner/mottakere for Flarm/ADS-B som et tiltak til å få i gang OGN i Norge. Det har vist seg vanskelig å få tak i en del av komponentene til mottakerne.

---

²⁰ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

5 **Strategi for bruk av NOTAM**

UTSETTES

Det foregår et internasjonalt arbeid for NOTAM-strategi. Vi avventer resultatet av dette.

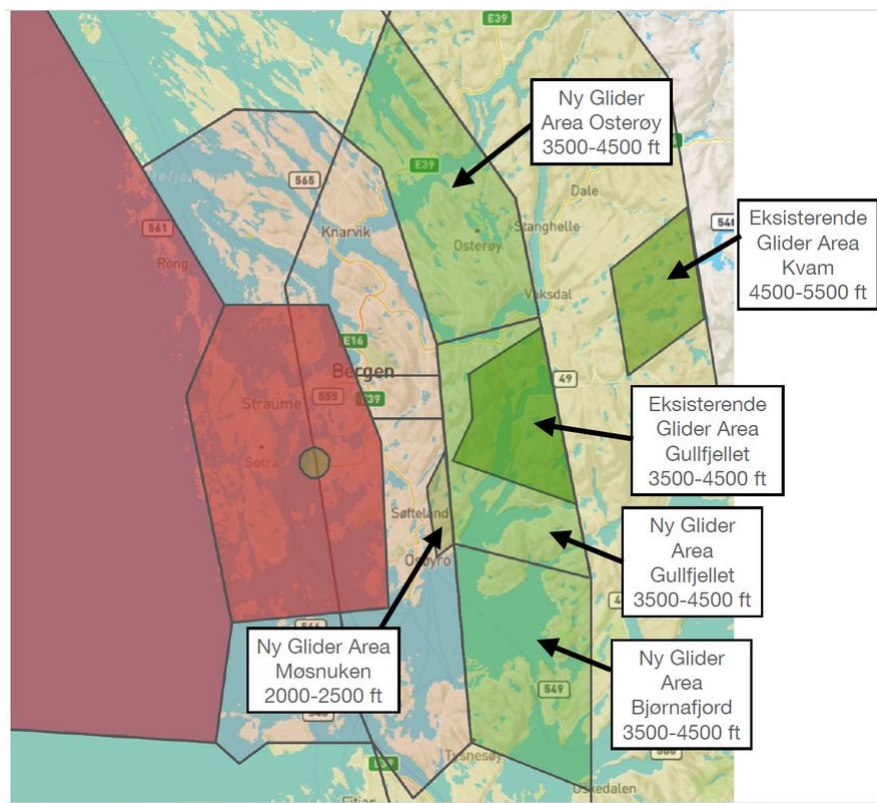
6 Luftsport i Flesland TMA

[Jostein Tangen](#)²¹ redegjorde.

- Innspill fra luftsportutøvere i Bergensregionen
- Luftsportsområder ihht ny luftromsforskrift (Fareområder eller dynamisk rekonfigurerbart luftrom)

I forbindelse med revisjon av kontrollert luftromsstruktur for Vestlandet ble Flesland TMA utvidet østover, slik at deler av etablerte HG/PG områder ble kontrollert luftrom.

NLF/ADM assisterer lokale klubber med å etablere lokale avtaler med Flesland. Det er mottatt innspill fra Os Aero Klubb, som skal være avstemt med HPS i området. Se nedenstående kartskisse.

²¹ <https://doc.nlf.no/display/~425529>

7 Regionfelt Østlandet

- Fareområde EN D-167 RØ4 , artilleri langdistanseskyting, ble vedtatt 22. februar 2022.
- Aktivering, maks en uke pr. år, krever omforent varslingsrutine med NLF
- Forsvaret søkte om aktivering uke 37 og 38
- Fikk innvilget aktivering 19. til 23. september (forutsatt varslingsrutine)
- Forsvaret har ikke tatt initiativ til utarbeide varslingsprosedyre
- NLF har sendt forslag til varslingsprosedyre (Ikke mottatt noen kommentarer)
- NLF ble 16. september informert om at det var «nødvendig» for Norge å gjennomføre skyting 19. til 23. september og at Forsvaret mente Hovedavtalen revidert i 2015 kunne legges til grunn
- NLF svarte at Hovedavtalen ikke er å regne som en omforent varslingsrutine slik beskrevet i etableringen av RØ4
- NLF har ingen planlagt aktivitet i området 19. til 23 september.
- Luftfartstilsynet aktiverte området uten krav til varslingsrutiner.

8 Eventuelt

Gauldal luftsportsområde ved Ler. Må deles opp i 2 deler for å kunne visualiseres riktig i navigasjonssystemer. Avinor og brukerne av området er enige om at deling er den beste løsningen.

Luftsportsområde Tynset: Dette er etablert med signert avtale med Avinor (7500ft / FL115), men ikke publisert i AIP. Vi har fått det aktivisert fra Starmoen. I prinsippet burde vi kreve dette publisert i AIP, men siden Avinor planlegger betydelig revisjon av luftromstrukturen kan det være akseptabelt å avvete. Følge opp at dette området kommer med i revidert struktur. Og da legges helt inntil Røros TIA. Se oppgaveliste pkt. 2 nedenfor.

Møteplan for 2023:

- Tirsdag 14. februar 2023 kl 18:00. Servering av pizza kl 17:45.
- Tirsdag 19. september 2023 kl 18:00. Servering av pizza kl 17:45.
- Sted: NLFs lokaler i Møllergata 39.
- [Jostein Tangen](#)²² sender innkalling med agenda og link til referat fra forrige møte.

Oppgaveliste

Liste over diverse pågående oppgaver som ikke er slutført og lukket:

1. NLF ([Jostein Tangen](#)²³ [Per Osen](#)²⁴) arrangere møte med NOTAM kontoret, for å hamre ut en standard NOTAM tekst for NM (og alle andre dager på sommeren) som gir oss lovlig tilgang norsk side av Avinor Airspace TMA (TMA-P ESKSB), part of ESKS. (+ grensekryssing NO/SE)
2. Luftsportsområde Tynset er ikke i AIP. Avtale med Avinor er etablert og signert, men området er ikke med i AIP. [Jostein Tangen](#)²⁵ følger opp at området blir tatt inn i AIP. Oppdatere STATUS
3. Os Aeroklubb og Flesland. [Torkell Sætervadet](#)²⁶ Få oversikt over områder - i bruk og ikke. Frigi områder som ikke er i bruk! [Thomas Hirsch](#)²⁷ blir også med.
4. Myndighetenes Luftromsstrategi ble presentert i sommer. NLF har kommet med innspill, men NLF ble dessverre invitert veldig sent inn i prosessen. Strategien gir oss en prioritering som setter oss relativt lavt. Hans Christian Amlie: Vi har også toppidrett og bør få dette inn. Det er igjen motstrid med internasjonale avtaler og denne [strategien](#)²⁸.
5. BSLG 2.1 Opprette lufttrafikkjeneste Flere punkter som må påpekes. Vi har fått gjennomslag for at internasjonale avtaler skal benyttes.
6. Scandinavian Mountain Airport (Salen, Sverige. Remote control centre, Sundsvall). Uklart hva vi kan/bør gjøre videre. ([Per Osen](#)²⁹ : Følge opp med Niklas Eriksson, EAG/Sverige)
7. ADS-B testprosjekt. Testinstallasjoner på laveffekt 1090 MHz, Kjeller og i Bodø. {+}³⁰<https://uavionix.com/products/skyecho/>
8. Starmoen Golf: Koordinering mellom seilflyging@Starmoen og fallskjermhopping@Hamar.
9. Jarlsberg vs Torp

22 <https://doc.nlf.no/display/~425529>

23 <https://doc.nlf.no/display/~425529>

24 <https://doc.nlf.no/display/~5836494>

25 <https://doc.nlf.no/display/~425529>

26 <https://doc.nlf.no/display/~7623313>

27 <https://doc.nlf.no/display/~7627779>

28 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/luftromstrategi2/id2864267/>

29 <https://doc.nlf.no/display/~5836494>

30 <https://uavionix.com/products/skyecho/>

10. Luftromskart og datafiler: [Stig Børrestuen](#)³¹ forsøker å få tilgang til EAD-basen. Sender info fra [Thomas Hirsch](#)³² til Avinor

---

³¹ <https://doc.nlf.no/display/~7902390>

³² <https://doc.nlf.no/display/~7627779>